

Nybörjarspalten

Martins tips till nya släktforskare

Idag vill jag tipsa om bouppteckningar. Genom lag 1734 blev det obligatoriskt att bouppteckning skulle upprättas vid dödsfall. Syftet med detta var att en viss procent skulle tillfalla de fattiga, s k fattigprocenten.

Bouppteckningen inleds med uppgifter om vem den avlidne var, när han/hon dog, vilka arvingarna var, vilka som utsetts till förmyndare till omyndiga arvingar mm. Sen följer en uppräknings av kvarlåtenskapen som börjar med kontanter, fastigheter, guld, silver och fortsätter med lösöre under flera rubriker. Slutligen redogörs för boets fordringar och skulder. Uppräkningen av inventarier är ofta mycket detaljerad och ger en inblick i den avlidnes liv.

Bouppteckning skulle upprättas inom ett år efter dödsfallet. I fallet ovan upprättades bouppteckningen 20 dagar efter dödsfallet. Landsarkiven har de äldre bouppteckningarna, de före juli 2001 Ett stort antal av dessa har digitaliserats av ArkivDigital och är nåbara vid nätet. Abonnemang krävs. Efter 1 juli 2001 lämnas bouppteckningarna in till Skatteverket.

* * *

Bouppteckningsexempel:

Jag har en anfader som var nybyggare och enligt kyrkböckerna var han som de flesta andra. Det kom barn vart annat år och totalt 8 stycken. Han blev 58 år och hustrun överlevde honom med 28 år. Men när jag fick tag i bouppteckningen så blev mitt omdöme om denne till synes vanliga man "Den gudfruktige bankiren". Bouppteckningen innehöll; en större bibel, dito mindre, Luthers Evangelii postilla samt ett 25 tal kristna postillor och psalmböcker. Allt värderat lika mycket som en bättre svart/vit ko. Han och hon hade fina kläder, bl a svart frack med svarta byxor och svart rock. Hans kläder var värderat till ungefär 3 kors värde och hennes något mer. Till sist hade han fordringar från 25 uppräknade personer, däribland magistern och kyrkoherden. Fordringarna var värd två gånger vad hemmanet var värt. Han dog 1840. Impone- rande för en som började på ett nybygge. Bouppteckningarna kan göra en nyfiken!

Martin Karlsson
martin.j.karlsson@telia.com

En gammal bouppteckning

Bouppteckningar från äldre tid utgör mycket värdefulla källor för vårt vetande om hur livet levedes till vardags. Med en noggrannhet som stundom förefaller skoningslös förtecknas all egendom, även obetydliga och som det synes oss, värdelösa tillhörigheter medtas.

Numera äro uppteckningar som bekant föga upplysande i dylikt avseende. Med ledning av en dylik, äldre handling är det en enkel sak att in i minsta detalj rekonstruera ett hem från, låt oss säga, 1700-talets senare del.

Men vår kännedom om livet för 100 år sedan eller t.o.m. ännu senare är också så bristfällig, att bouppteckningar från denna tid är värdefulla. I varje fall får man genom dylika sådana upplysningar som man inte kan få på annat sätt.

I juni månad 1858 avled bonden Elias Olofsson i Ljusvattnet och på hösten förrättades bouppteckning efter honom. Hemmanet var delat och sålt till söner, varför endast lösegendomen förtecknas.

I varje burget hem fanns denna tid - och även tidigare - en eller flera silverbägare. Man undrar f.ö. var alla dessa tagit vägen. Har kringresande antikvitetshandlare lyckats snoka upp alla? Ett par fanns även i Olofssons gård. Tenn fanns även, men liksom på de flesta andra håll, endast några tallrikar och ett par kannor. Porslin var ännu vid denna tid inte var mans egendom. Det fanns ett par spillkurmmar, «5 st soptallrikar», 4 st flata dito, 2 par kaffekärl, 2 tefat samt 10 st, övervägande små »Ostenfat», tydligen vardagsservisen som användes till all flytande föda. Summa 9 skedar av metall finns upptagna, därav en thesked av silver och 3 av koppar (?) samt 5 matskedar av samma metall, varav tre betecknas som »söndriga». 3

Bland övriga järnföremål bör ett kransågblad nämnas. Sägbladet värderades till 28 rdr riksgälds och är det högst värderade föremålet i hela bouppteckningen.

Bokbeståndet får anses ha varit ganska stort i denna gård då förteckningen upptar ett 25-tal böcker. Ett 10-tal utgörs dock av psalmböcker och tre av Sions Toner. F.ö. finns det en bibel och tre postillor, samt som enda profana bok, »Bok om Boskaps Skjöttsel». Resten anges som »läroböcker» utan angivet innehåll. Ganska säkert var det religiöst.

Under rubriken »Diverse» finner man åtskilligt av intresse. Där finns ett 10-tal stolar, däribland den obligatoriska »storstolen», 6 st ståndsängar - vanligen avses härmed en brits av enkla bräder på fyra ben - en målad väggsäng med skåp, en dito med mjölkkontor, ett »längsäte», 4 par knivar och gafflar, 1 paraply, 1 Speldosa, en gammal fiol och två klockor.

Man får t.o.m. veta vad korna heter. En kallas »Ellröd», en »Springelin», en »Dyrros» och en »Grannelin». Det ringa antalet metallskedar får sin förklaring då man finner 22 målade träskedar upptagna i förteckningen. Av mjölktråg finns inte mindre än 52 st. Bland husgerådet av trä finner man vidare ett flertal skålar och fat av olika storlekar samt 6 st trätallrikar.

Mannens gångkläder utgörs av en »Tulup» med skinnfoder, en svart frack, en grå vadmalsrock, en blå rock, några par byxor och västar, en gammal hatt och en »ullmyssa». samt »1 bindel och bälte».

Arvskiftet sam hölls på våren året efter saknar heller inte intresse. Innan boets behållning skiftades, avsattes 3 rdr till vardera av de tre ogifta barnen, motsvarande vad de gifta fått i bröllopsgåva. Vidare avdrogs till två ogifta döttrar 200 rdr vardera i stället för kostnaderna för bröllop. Så avdrogs av «bo oskifto» änkans fördel, 20:e penningen, räknat efter boets behållning, 88 rdr, och så fick hon utom lott behålla kläder.

Slutligen tillräknades hon morgongåva efter boets 2/3 delar, 28 rdr 12 öre. Arvingarna ville behålla var sin del av böcker, kökskärl och liar och änkan utfäste sig att svara för att av sängkläder skulle de ogifta döttrarna få lika mycket som den redan gifta dottern. De ogifta döttrarna skulle dessutom av auktionsmedlen bekomna värdet av var sin kista, tillsammans 16 rdr. Modern fick slutligen 208 rdr och barnen 83 rdr vardera av boets behållning.

*Av Ernst Westerlund
Artikeln införd i Roten Nr 12 1985*